

Robert ROGOWSKI

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, Polska

ORCID: 0000-0002-8744-8152

PLANY I OCZEKIWANIA ZAWODOWE STUDENTÓW

Streszczenie

Artykuł zawiera wyniki badań dotyczących planów i oczekiwań zawodowych studentów na przykładzie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu¹. Część empiryczna poprzedzona jest omówieniem pojęcia „praca” w ujęciu interdyscyplinarnym. W części empirycznej przedstawiono oczekiwania studentów dotyczące wykonywanej w przyszłości pracy, jej lokalizacji i wynagrodzenia. W badaniach podjęto diagnozę postrzegania pracy przez studentów zarówno w ujęciu instrumentalnym, jak i aksjologicznym.

Słowa kluczowe: praca, studenci, kariera zawodowa.

STUDENTS' PROFESSIONAL PLANS AND EXPECTATIONS

Summary

The article contains the results of research on students' professional plans and expectations. Students of the State Higher Vocational School in Nowy Sącz (currently the University of Applied Sciences in Nowy Sącz) were examined. The theoretical part discusses the concept of work in an interdisciplinary approach. The empirical part presents students' expectations regarding future work, including the location and the amount of earnings. The study made a diagnosis of the perception of work by students both in the instrumental and axiological aspect.

Key words: work, students, professional career.

Wprowadzenie

Praca należy do podstawowych czynności w życiu każdego człowieka. Okresem przygotowującym do jej wykonywania, zwłaszcza jeśli mamy na myśli pracę zarobkową, jest edukacja. Jej zadaniem, oprócz rozwoju człowieka jako takiego, jest uzyskanie potrzebnej wiedzy oraz nabycie umiejętności, które mogą być wykorzystane w życiu zawodowym. Edukacja ma więc wymiar ogólnorozwojowy i utylitarny. Jako ukoronowanie procesu edukacji wskazuje się ukończenie nauki w szkole wyższej. Motywy podejmowania studiów są różne, a najczęściej wymienia się: zwiększenie szans na znalezienie dobrej pracy, realizację swoich pasji i zainteresowań czy chęć lub konieczność kontynuowania nauki.

¹ Od dnia 1 października 2022 roku jest to Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, ale ze względu na termin przeprowadzonych badań w artykule zachowane został nazewnictwo Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa oraz instytucji.

Praca jest przedmiotem zainteresowań różnych dyscyplin naukowych, takich jak: ekonomia, zarządzanie, socjologia, psychologia, pedagogika, medycyna, historia, prawo, prakseologia, finanse czy etyka, z których każda bada ją w innym aspekcie.

W najwęższym sensie pojęcie „praca” łączy się działaniem w sensie gospodarczym lub też zarobkowym. Jej ujęcie w znaczeniu szerokim obejmuje natomiast także pracę nieodpłatną. A. Abbott zalicza do niej nie tylko pracę najemną, ale także rozmaite jej niepłatne postaci, jak np. wolontariat, produkcja domowa, realizacja hobby czy praca przymusowa (2005, s. 307). Praca jest wpisana w naturę człowieka i jest obiektywnie konieczna w znaczeniu czynnościowym, gdyż bez jej wykonywania człowiek nie mógłby ani przetrwać, ani tym bardziej się rozwijać. Z pracą wiąże się trud i radość wynikająca z pokonywania trudności w realizacji wartości materialnych bądź intelektualnych. Przykładowo, Cz. Strzeszewski definiuje pracę w następujący sposób: „jest to wolna, choć naturalnie konieczna, działalność człowieka wypływająca z poczucia obowiązku, połączona z trudem i radością, a mająca na celu tworzenie użytecznych społecznie wartości duchowych i materialnych” (1994, s. 579-580). Praca dotyczy wszystkich ludzi w każdym etapie rozwoju cywilizacyjnego. Ponieważ praca jest zjawiskiem konkretnym – jak zauważa J.F. Mazurek – czyli wykonywanym przez konkretną osobę, posiada ona także wymiar moralny (2001, s. 336). J. Majka stwierdza, że praca jest obowiązkiem, który wynika z tego, „że przychodząc na świat zasiadamy niejako do pełnego stołu, przygotowanego nam przez innych, przez całe poprzednie pokolenie. Powinniśmy więc to dzieło, z którego sami skorzystaliśmy, wzbogacić i rozwinąć” (1980, s. 131). Socjologowie H. Januszek i J. Sikora w definicji pracy akcentują jej aspekt materialny oraz duchowy. Praca jest sposobem zapewnienia sobie i innym zarówno materialnych, jak też duchowych warunków egzystencji i rozwoju (2000, s. 19). M. Budnik opisuje pracę jako proces społeczny, wskazując jej poszczególne fazy i aspekty:

Proces ten to narracja człowieka: od jego dorastania i osiągnięcia zdolności wykonywania pracy, po wybór zawodu, naukę wykonywania zawodu, etap wykonywania pracy zawodowej, potencjalną zmianę kwalifikacji, wtórne przystosowanie do nowego zawodu, pracę zawodową po osiągnięciu wieku zdolności psychologicznej do wykonywania pracy zawodowej. W kontekście wpływu warunków społecznych na podział pracy, przebieg pracy, wyniki pracy, rodzaj pracy, sposoby organizacji pracy, ergonomię, kulturę jej wykonywania – indywidualnie lub w grupie, socjolog analizuje pracę zarówno poprzez jej przemiany w strukturze społecznej, procesach dostosowawczych człowieka od zmian wynikających z gospodarki i kultury, w jakiej pracy wykonuje (2019, s. 39).

Na psychologiczne funkcje pracy wskazuje K. Migdał. Wyznacza ona dzienny rozkład czasu, umożliwia kontakty z ludźmi, daje możliwość realizowania siebie przez działania twórcze, stanowi podstawę osobistej pozycji społecznej człowieka, a jako forma aktywności człowieka sprzyja jego zdrowiu (2001, s. 275-276). Jak zauważa J.M. Krąpiec, człowiek pracuje z innymi, dla innych, wchodzi we wzajemne interakcje, uczy się pracy od innych. Efektem tego jest zaspokajanie potrzeb ludzi poprzez wytwarzane produkty czy świadczone usługi. Dzięki pracy człowiek doskonali sam siebie poprzez akty rozumu, wysiłek woli i twórcze działanie. W wymiarze społecznym (zewnątrznym) przez pracę człowiek zmierza do wytworzenia czegoś i do zmiany rzeczywistości (Krąpiec, 1996, s. 250).

J. Orczyk analizuje współczesny rynek pracy w perspektywie jego dynamiki i zmieniających się warunków. Obecnie trwa proces transformacji pracy, powiązany z cyfryzacją i organizacją. Dotyczy to w szczególności rynku usług. Przekształcenia te zmieniają strukturę zatrudnienia oraz oczekiwania wobec kompetencji pracowników. W coraz większym stopniu pojawiają się zmiany instytucjonalne, dotyczące odmienności stosunków pracy pomiędzy zatrudnionymi na stałe a pracującymi okazjonalnie i zadaniowo (Orczyk, 2021, s. 476). Prawdopodobnie pewność zatrudnienia będzie spadała, a umowy na czas nieokreślony będą coraz rzadsze, co oznacza także zanik korzyści wynikających z umowy o pracę (stabilność zatrudnienia, pakiety socjalne, premie itp.). Jednym z procesów w gospodarce jest tzw. „uberyzacja gospodarki”, zwana także „ekonomią na żądanie”, która polega na tym, że płaci się za wykonane usługi tym, którzy to zrobią najlepiej i najtaniej. Analizowany proces wpływa na funkcjonowanie tradycyjnie rozumianego rynku pracy, na którym mniejsze znaczenie ma klasyczny podział na pracodawcę i pracownika. Rozwój „ekonomii na żądanie” wynika z rozwoju technologii mobilnych, umożliwiających natychmiastowe przesyłanie informacji i szybkie wyszukiwanie osób mogących wyświadczyć interesującą nas usługę (Rogowski, 2017). M. Budnik opisuje, jak na rynek pracy wpływają zachodzące zmiany generacyjne. Tzw. „millenialsi”, czyli osoby, które weszły na rynek pracy w XXI wieku, nawiązują kontakt z osobami wychowanymi w czasach funkcjonowania państwa opiekuńczego. Zmieniają się orientacje zawodowe nowych pokoleń wywołane ewolucją wartości. Postawy indywidualistyczne, wolność wyboru, konstruowanie własnej równowagi życiowej, wartości rodzinne stają się ważniejsze od autorytetu instytucji, ciężkiej pracy, a nawet znaczenia pieniądza. Kariery zawodowe stają się rodzajem przestrzeni, w której ludzie budują własną tożsamość zawodową (Budnik, 2019, s. 63-65).

Z pracą wiąże się pojęcie „zawód”, które w swej treści obejmuje zarówno kompetencje, które człowiek powinien posiadać, jak i funkcje, jakie pełni w gospodarce. W literaturze znaleźć można wiele definicji zawodu w ujęciach interdyscyplinarnych, a ich katalog i podział przedstawia M. Budnik. Zawody można dzielić ze względu na różne kryteria. Pojęciem pokrewnym do zawodu jest „życie zawodowe”, zwane częściej karierą zawodową. Może być ona rozumiana jako sekwencja zdarzeń zawodowych, takich jak m.in. awanse, przerwy w karierze, degradacje, zmiany stanowisk, rodzaju wykonywanej pracy, zmiana branży, przekwalifikowywanie się (Ibidem, s. 81-86).

Grupą społeczną, dla której procesy na rynku pracy mają szczególnie istotne znaczenie, są studenci. Część studentów podejmuje jakąś aktywność zawodową już podczas studiów, zaś inni po ich ukończeniu. Pierwsza praca może być związana z ukończonym kierunkiem studiów, jednak bywa tak, że dopiero któraś z kolei jest tą wymarzoną i dającą pełną satysfakcję bądź spełnienie. Kariery zawodowe przebiegają na rozmaite sposoby, zaś ich pełna ocena możliwa jest dopiero po przejściu danego pracownika na emeryturę. Zatrudnialność w danym zawodzie jest uwarunkowana różnymi czynnikami, takimi jak: gospodarczymi, edukacyjnymi, geograficznymi, technologicznymi, politycznymi, demograficznymi czy też społecznymi. Zmiany na rynku pracy są czymś naturalnym i nieraz trudno przewidywalnym. Niezależnie od bieżących czy przyszłych procesów na rynku pracy, studenci w pewnym momencie zaczynają swoją karierę zawodową. Idealną sytuacją wydaje się taka, w której kandydat znajduje pracę, która go pasjonuje, interesuje i to niezależnie od ukończonego kierunku studiów. Zakładając,

że studia są wyborem zgodnym z zainteresowaniami, dobrze jest, gdy praca pokrywa się z nimi. Niekoniecznie pierwsza praca jest jednak tą wymarzoną, niemniej jednak naturalnym procesem jest zmienianie miejsca pracy w poszukiwaniu tej optymalnej (nie zawsze jest to jednak możliwe). Należy także dodać, że człowiek z czasem może zmieniać swe preferencje i oczekiwania wobec pracy. Pomimo ukończenia ciekawego kierunku studiów, podjęta praca niezwiązana z formalnym wykształceniem może dawać wiele satysfakcji. Wydaje się, że na proces edukacji wyższej warto patrzeć z szerszej perspektywy, w tym obejmującej rozwój osobowy, społeczny i kulturowy jednostki, a nie ograniczać tylko wykształcenia wyższego do aspektu utylitarnego.

Studenci mają pewną wiedzę o rynku pracy, czasem doświadczenia zawodowe, zainteresowania i mniej lub bardziej precyzyjne oczekiwania. Badania dotyczące planów i oczekiwań studentów wobec rynku pracy są w Polsce prowadzone w różnych ośrodkach dydaktycznych, lecz publikacji w tym zakresie nie ma zbyt wiele. Przykładowo, z badań Wyższej Szkoły Bankowej w Warszawie przeprowadzonych w 2019 roku wynika, że większość osób wybiera studia, kierując się przede wszystkim swoimi zainteresowaniami. Atrakcyjność pracy znalazła się na kolejnym miejscu. Większość studentów w swojej pierwszej pracy byłaby usatysfakcjonowana zarobkami na poziomie 3 000 zł netto (<https://biznes.newseria.pl/news/mlodzi-ludzie-wyberaja,p873426645>, dostęp: 05.10.2022). Badania M. Kuźmickiego i M. Borysiuka (2021), przeprowadzone wśród studentów kierunku Ekonomia Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, wskazały na dużą rolę atrakcyjnego wynagrodzenia, stabilności zatrudnienia, możliwości awansu i przyjaznej atmosfery w miejscu pracy.

Raport z badań przeprowadzonych przez PwC Well.hr i Absolvent Consulting wśród studentów i absolwentów uczelni z 2021 roku wskazuje, że młodzi Polacy w 36,3% wskazują, iż sukcesem zawodowym jest praca, która jest pasją, a mediana oczekiwań zarobkowych to 4 500 zł netto (<https://www.pwc.pl/pl/publikacje/raport-pwc-mlodzi-na-ryнку-pracy-2021.pdf>, dostęp: 05.10.2022).

Ogólnoświatowe badania prowadzone przez Universum Global w 2020 roku uwzględniły 16 tys. polskich studentów. Z punktu widzenia studentów kierunków biznesowych, inżynierskich oraz IT do najważniejszych cech pracodawców należą: oferowanie dobrych zarobków w przyszłości i praca dająca dobre perspektywy kariery. Jako kolejne wskazywano na szacunek dla pracowników, bezpieczeństwo zatrudnienia oraz dostęp do szkoleń i możliwość rozwoju. W stosunku do wcześniejszych badań studenci w znacznie większym stopniu wskazali na rolę standardów etycznych pracodawcy (<https://hrminstitute.pl/jakich-pracodawcow-szukaja-studenci-badanie-universum-2020/>, dostęp: 05.10.2022).

Niniejszy artykuł dotyczy planów i oczekiwań zawodowych studentów. Jako główny problem badawczy postawiono pytanie: „Jakie są plany i oczekiwania zawodowe studentów?”. Sformułowano też pytania szczegółowe: „Jaką pracę studenci chcieliby wykonywać w przyszłości?”; „Gdzie chcieliby pracować?”; „Czym jest praca dla studentów?”; „Na ile praca ma wymiar instrumentalny, a na ile aksjologiczny?”; „Jaki poziom wynagrodzenia byłby dla studentów satysfakcjonujący?”. Badania przeprowadzono wśród studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu w roku 2021. W dalszej części artykułu opisano metodologię badań, następnie omówiono ich wyniki, a końcowa część tekstu zawiera podsumowanie i wnioski dla dalszych badań.

1. Metodologia badań

Przedmiotem materialnym badań byli studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu, a formalnym – ich plany oraz oczekiwania zawodowe. Badania przeprowadzono metodą sondażową z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety w formie online. Próba badawcza liczyła 293 studentów, a jej dobór polegał na wysłaniu zaproszeń do wszystkich osób z populacji badawczej. Populacja studentów Uczelni wynosiła w czasie badania ponad 3 tys. osób. Charakterystyka próby badawczej ze względu na płeć, instytut, formę studiów oraz rok studiów przedstawiona jest w tabelach 1 i 2. Wśród badanych 76% stanowiły kobiety, a 34% mężczyźni.

Tabela 1

Charakterystyka próby badawczej ze względu na wiek i instytut (w badaniach nie wzięli udziału studenci z Instytutu Pedagogicznego)

	Płeć	Instytut Ekonomiczny	Instytut Kultury Fizycznej	Instytut Języków Obcych	Instytut Techniczny	Instytut Zdrowia	Wiersz razem
Liczba	Kobieta	100	23	27	19	25	194
% z kolumny		82,64	46,00	77,14	32,20	89,29	
% z wiersza		51,55	11,86	13,92	9,79	12,89	
Liczba	Mężczyzna	21	27	8	40	3	99
% z kolumny		17,36	54,00	22,86	67,80	10,71	
% z wiersza		21,21	27,27	8,08	40,40	3,03	
Liczba	Ogół	121	50	35	59	28	293

Źródło: opracowanie własne.

W próbie badawczej najwięcej było studentów I roku studiujących w formie stacjonarnej (85 osób). Struktura próby badawczej cechuje się adekwatnością do liczby studentów w poszczególnych kategoriach.

Tabela 2

Charakterystyka próby badawczej ze względu na formę studiów i rok studiów

	Forma studiów	Rok studiowania					Wiersz razem
		I	II	III	IV	V	
Liczba	Studia stacjonarne	85	77	50	38	5	255
% z kolumny		88,54	87,50	98,04	74,51	71,43	
% z wiersza		33,33	30,20	19,61	14,90	1,96	
Liczba	Studia niestacjonarne	11	11	1	13	2	38
% z kolumny		11,46	12,50	1,96	25,49	28,57	
% z wiersza		28,95	28,95	2,63	34,21	5,26	
Liczba	Ogół	96	88	51	51	7	293

Źródło: opracowanie własne.

2. Wyniki badań

Do podstawowych problemów badawczych należało zidentyfikowanie rodzaju pracy, jaką studenci chcieliby wykonywać w przyszłości. Biorąc po uwagę kryterium sektora, najwięcej osób (prawie 35%) wskazało prowadzenie własnej działalności gospodarczej, 32% chciałoby pracować w sektorze prywatnym, prawie 30% w sektorze publicznym, a ponad 3% osób wskazało na sektor pozarządowy. Sektor prywatny najczęściej wskazywali studenci Instytutu Technicznego i Instytutu Języków Obcych. Sektor publiczny wybierali przede wszystkim studenci Instytutu Kultury Fizycznej i Instytutu Zdrowia. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej najczęściej było wybierane przez studentów Instytutu Ekonomicznego i Instytutu Kultury Fizycznej. Na sektor pozarządowy wskazywali w większości studenci Instytutu Ekonomicznego. Rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Oczekiwany przez studentów sektor, w którym chcieliby pracować

Sektor pracy	Liczba/ odsetek	Instytut Ekonomiczny	Instytut Kultury Fizycznej	Instytut Języków Obcych	Instytut Techniczny	Instytut Zdrowia	Wiersz razem
Sektor prywatny	Liczba	33	11	14	27	9	94
	Odsetek	27,27	22,00	40,00	45,76	32,14	32,08
Sektor publiczny	Liczba	36	20	8	13	10	87
	Odsetek	29,75	40,00	22,86	22,03	35,71	29,70
Własna działalność	Liczba	46	19	11	18	8	102
	Odsetek	38,02	38,00	31,43	30,51	28,57	34,81
Sektor pozarządowy	Liczba	6	0	2	1	1	10
	Odsetek	4,96	0	5,71	1,69	3,57	3,41
Ogół	Liczba	121	50	35	59	28	293

Źródło: opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę rodzaj wykonywanej pracy, studenci najczęściej wskazywali prowadzenie własnej firmy (19,1%), następnie pracę na stanowisku asystent/sekretarka (14%), pracę w charakterze nauczyciela/szkoleniowca/naukowca (10,2%). Niewiele ponad 7% osób nie potrafiło wskazać rodzaju wykonywanej pracy. Jedna osoba wybrała pracę fizyczną. Szczegółowe dane dotyczące oczekiwań dotyczących rodzaju wykonywanej pracy przedstawia tabela 4.

Tabela 4

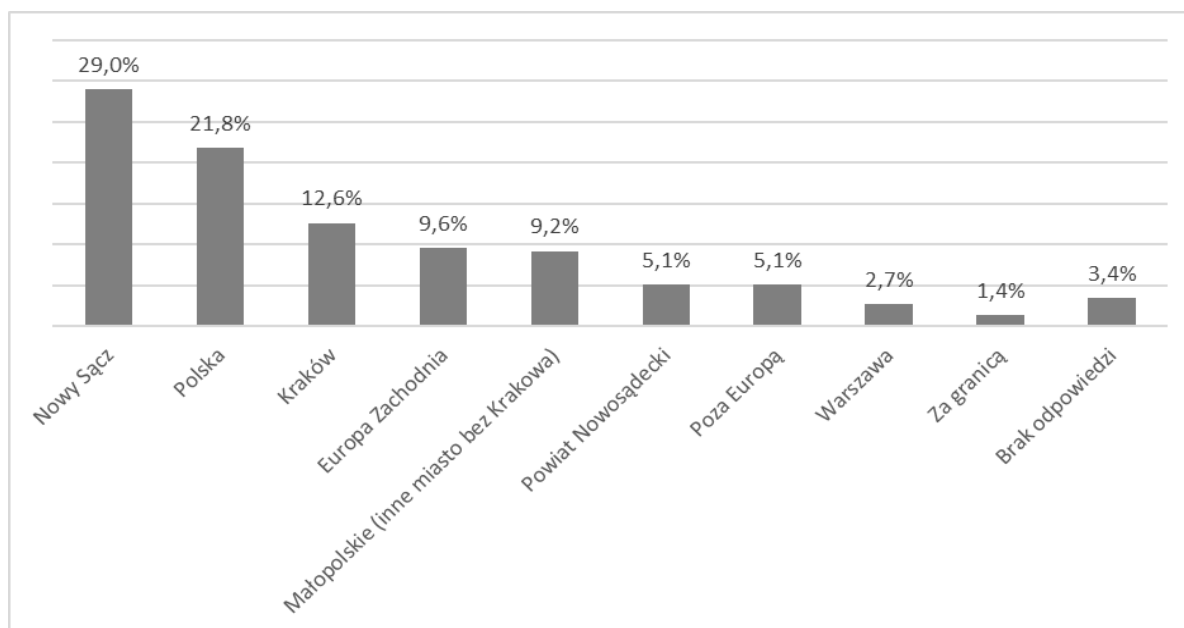
Oczekiwany przez studentów rodzaj wykonywanej pracy

Oczekiwana wykonywana praca	Liczba	Odsetek (%)
Właściciel własnej firmy	56	19,1
Asystent/sekretarka	41	14,0
Nauczyciel/szkoleniowiec/naukowiec	30	10,2
Specjalista/starszy specjalista	27	9,2
Menedżer/kierownik	26	8,9
Pracownik służb mundurowych	25	8,5
Opiekun pacjenta/lekarz/pielęgniarka/dietetyk itp.	21	7,2
Trudno powiedzieć	21	7,2
Inny	18	6,1
Prezes/dyrektor zarządzający	17	5,8
Sprzedawca/obsługa klienta/przedstawiciel handlowy	7	2,4
Kierowca/maszynista/pilot	3	1,0
Pracownik fizyczny	1	0,3
Razem	293	100

Źródło: opracowanie własne.

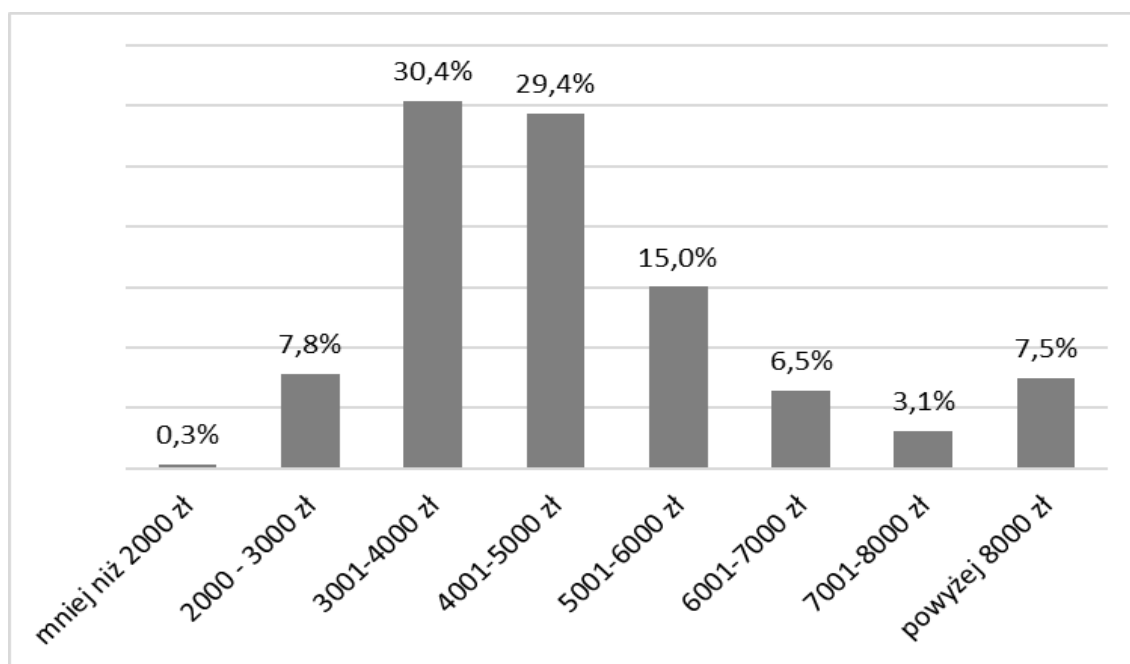
Większość studentów (84,6%) nie ma sprecyzowanej konkretnej firmy czy instytucji, w której chciałoby pracować. Natomiast 45 osób (15,4%) wie, w jakim dokładnie podmiocie chciałoby podjąć zatrudnienie w przyszłości.

Badani studenci wskazali także na oczekiwaną lokalizację przyszłego miejsca pracy. Postawiono tak skonstruowane pytanie, by wyeliminować zmienną wynagrodzenia jako ewentualnie braną pod uwagę przy udzieleniu odpowiedzi („Gdyby Pani/Pan miał(a) możliwość wyboru, zakładając, że rodzaj pracy i wynagrodzenie byłyby identyczne, w jakim miejscu chciał(a)by Pani/Pan pracować?”). Kategorie odpowiedzi nie mają charakteru wyłączającego się, co wynika z otwartej formy pytania. Niemniej jednak, mimo braku precyzyjnej kwalifikacji, odpowiedzi respondentów pozwoliły na uzyskanie dosyć jednoznacznego oglądu na temat preferencji studentów. Najwięcej osób, tj. 85, wskazało Nowy Sącz, 64 – Polskę, 37 – miasto Kraków, 28 – Europę Zachodnią, 27 – województwo małopolskie, 15 – powiat nowosądecki, 15 – inny kontynent, 8 – Warszawę, zaś ogólnie sformułowana odpowiedź „za granicą” pojawiła się 4 razy. Odsetek poszczególnych odpowiedzi dotyczących oczekiwanej lokalizacji przyszłego miejsca pracy przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Oczekiwana przez studentów lokalizacja miejsca przyszłej pracy.
Źródło: opracowanie własne.

Do podstawowego powodu podejmowania pracy należy uzyskiwany dochód. Zadano studentom pytanie o poziom miesięcznego wynagrodzenia netto („na rękę”), jaki byłby dla nich satysfakcjonujący w ramach zatrudnienia lub prowadzenia własnej działalności gospodarczej z zaznaczeniem, by wskazać poziom „na dziś”, a więc dla cen z roku 2021. Najwięcej osób, tj. 89, wskazało przedział 3 001-4 000 zł, 86 badanych zaznaczyło przedział 4 001-5 000 zł, 44 osoby podały przedział 5 001-6 000 zł, zaś 23 przedział 2000-3000 zł. Wszystkie odpowiedzi dotyczące oczekiwanego przez studentów poziomu wynagrodzenia przedstawia wykres 2.

Wykres 2. Oczekiwany przez studentów poziom wynagrodzenia „na rękę”.
Źródło: opracowanie własne.

Wyniki wskazały, że mężczyźni mają przeciętnie wyższe oczekiwania odnośnie do poziomu wynagrodzenia (tabela 5).

Tabela 5
Oczekiwany poziom wynagrodzenia ze względu na płeć

Wynagrodzenie oczekiwane	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
mniej niż 2 000 zł	0,52	0,00
2 000-3 000 zł	9,79	4,04
3 001-4 000 zł	36,60	18,18
4 001-5 000 zł	27,32	33,33
5 001-6 000 zł	14,95	15,15
6 001-7 000 zł	5,15	9,09
7 001-8 000 zł	2,58	4,04
powyżej 8 000 zł	3,09	16,16
Razem	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Deklarowane poziomy oczekiwane wynagrodzenia należy zestawić z poziomem minimalnego oraz przeciętnego wynagrodzenia. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 września 2020 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2021 roku w badanym okresie wynagrodzenie minimalne wynosiło 2 800 zł brutto, a zgodnie z Komunikatem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 9 lutego 2022 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2021 roku wynosiło ono 5 662,53 zł.

Interesująca poznawczo jest także wiedza o tym, czym jest praca dla badanych osób – na ile wskazywany jest jej wymiar instrumentalny, a na ile aksjologiczny. Aby poznać odpowiedzi, postawiono pytanie otwarte. Dominowały odpowiedzi wskazujące na pracę jako źródło utrzymania – czasem w kontekście węższym („praca jest dla mnie źródłem dochodów”), a czasem szerszym („praca jest potrzebna do utrzymania rodziny”). Liczne wypowiedzi wskazywały na pracę jako realizację siebie, a także rozwój swych umiejętności („praca jest dla mnie możliwością rozwoju i doskonalenia swoich umiejętności i wiedzy”, „spełnianiem marzeń, oczekiwań i ambicji”, „przede wszystkim jest pasją, spełnianiem siebie w życiu, a nie przykrym obowiązkiem. Moja praca ma mnie rozwijać zawodowo i prywatnie”). Część wypowiedzi wskazywało na pracę jako czynnik zapewniający poczucie bezpieczeństwa („dla mnie praca to nie tylko zarabianie pieniędzy, ale także poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa, poszerza nasz komfort życia”). Część wypowiedzi akcentowało moralny wymiar pracy („czymś obowiązkowym, żeby godnie żyć”, „jest czymś, dzięki czemu mogę spełniać się zawodowo, pomagać innym, a dzięki niej mogę się utrzymać”, „praca jest obowiązkiem, sposobem, aby zarobić na życie, ale także czymś, co nas uszlachetnia i nadaje życiu sens”).

Liczne były również kompleksowe wypowiedzi, w których obok poprzednich, wskazywano także na społeczny wymiar pracy („praca jest dla mnie motywacją do ciągłego udoskonalania siebie, jest dla mnie sposobem na zarobienie pieniędzy, jest dla mnie miejscem, gdzie mogę poznać nowe osoby”, „praca dla mnie to miejsce, w którym mogę z przyjemnością zarabiać pieniądze oraz rozwijać swoje umiejętności zawodowe i spotkać się ze znajomymi z pracy”). Praca postrzegana jest również jako sposób na osiągnięcie samodzielności („byciem dorosłym, zarabianiem własnych pieniędzy, bycie samodzielnym”). Część wypowiedzi dotyczyła pracy jako aktywności mającej wpływ na budowanie poczucia własnej wartości („sposobem na pokazanie światu, że potrafię coś robić i jestem w tym dobry”). Zdarzało się też postrzeganie pracy jako czynnika stresogennego („źródłem pieniędzy oraz stresu”).

Analizując wszystkie wypowiedzi, można sformułować następujący obraz pracy w opinii studentów: praca jest sposobem na zarabianie pieniędzy w celu godnego życia, jest ona koniecznością, rozwojem umiejętności, samorealizacją oraz spełnianiem się, wykonywaniem czynności dających satysfakcję, ale i obowiązkiem człowieka realizowanym w dobrych relacjach z innymi oraz istotnym czynnikiem wpływającym na poczucie własnej wartości. Praca w zdecydowanej większości wypowiedzi postrzegana była jako coś pozytywnego, a rzadko negatywnego.

Badania pozwoliły też na uzyskanie odpowiedzi na pytanie dotyczące tego, jaka praca jest najgorsza, a więc pośrednio – jakiej pracy badani nie chcieliby wykonywać. Studentów poproszono w tym celu o dokończenie zdania „Najgorsza praca według mnie to...”.

Odpowiedzi zdecydowanie dominujące wskazywały na pracę fizyczną („ciężka praca fizyczna, kiedy po przyjściu z niej człowiek chce jedynie iść spać, żeby rano znów móc wstać do roboty”) czy też monotonną. Wiele sformułowań miało ogólny charakter, odnoszący się do braku satysfakcji i możliwości rozwoju („praca, której się nie lubi”, „taka, w której nie mogę się rozwijać”). Wskazywano także na pracę nisko wynagradzaną („mało płatna”).

Były również wypowiedzi odnoszące się do braku poszanowania pracownika przez pracodawcę („najgorsza praca według mnie to taka, w której pracownicy są traktowani przedmiotowo i bez szacunku przez pracodawcę”, „praca z toksycznym szefem lub agresywnymi współpracownikami lub osobami chcącymi wydawać polecenia nie mając wystarczającej wiedzy”), praca niedoceniana przez pracodawcę („niedoceniana, taka, w której się męczymy i niechętnie chodzimy, która nakłada dużo obowiązków i odpowiedzialności i nie jest uczciwie w stosunku do tego wynagradzana”, „praca która nie jest wystarczająco doceniana, w przedsiębiorstwach, w których człowiek jest wyciskiwany”) i w której panuje zła atmosfera („nudna, żmudna, bezwartościowa praca w toksycznym środowisku, służąca wzbogaceniu się szefa”, „ta w niezgranej, nieuczciwej ekipie”, „najgorsza praca według mnie to praca, w której nie ma komunikacji między pracownikami oraz atmosfera jest napięta i myśl o niej zniechęca cię do działania”).

Część wypowiedzi wskazywało na jej społeczny aspekt, przy czym niektórzy chcieliby pracować z innymi („to praca z ludźmi”, „praca, w której ma się nieustannie kontakt z ludźmi”), natomiast inni samotnie („praca bez kontaktu z ludźmi”, „praca w samotności”).

Zdarzało się wiele wypowiedzi dostrzegających wartość pracy niezależnie od jej rodzaju („żadna praca nie hańbi”, „brak takiej”, „każda praca jest dobra”, „nie ma czegoś takiego jak najgorsza praca”).

Jeśli chodzi o konkretne najgorsze zawody, to wskazywano następujące: kucharz, inseminator, lekarz, sprzedawca, grabarz, praca w prosektorium, praca w kopalni, księgowia, praca przy zbiorach, w produkcji, przy taśmie montażowej, kasjer, praca biurowa, woźny, sprzedawca obwarzanków w zimie, praca siedząca i stanie 12 godzin na zmywaku, kelner, kierowca autobusu/tramwaju/pociągu, sprzątanie w jakimś publicznym miejscu, gdzie wszyscy mogą widzieć tę osobę, ponieważ niektórzy ludzie nie mają szacunku do pracowników sprzątających, sprzątaczką, szef ogromnej firmy, kserowanie, skanowanie, praca jako prostytutka, opiekunka osób starszych, prokurator, praca zdalna, polityk, menedżer, rzeźnik, nauczyciel, szambonurek, praca na wysokościach, praca etatowa, opiekun(ka) żłobka, przy odpadach, praca z chorymi dziećmi, ludźmi, dla których nie ma ratunku. Były także wypowiedzi odnoszące się do pory dnia lub roku („praca w nocy”, „praca w zimie na zewnątrz”, „praca sezonowa”).

Podsumowanie

Perspektywa przyszłego życia zawodowego należy do bardzo ważnych obszarów namysłu studentów nad swoim losem po zakończeniu nauki. W artykule podjęto temat planów i oczekiwań zawodowych studentów na przykładzie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu. Wykonane obliczenia i przeprowadzone analizy pozwoliły na uzyskanie odpowiedzi na postawione problemy badawcze.

Co wydaje się bardzo optymistycznym wynikiem, studenci chcieliby w przyszłości prowadzić własną działalność gospodarczą (prawie 35%). Pojawia się tu jednak pewna wątpliwość, dotycząca tego, na ile studenci realistycznie postrzegają przyszłe możliwości prowadzenia biznesu, a na ile jest to ich głębokie przekonanie. Nieco mniej osób (32%) chciałoby pracować w sektorze prywatnym, a 30% w sektorze publicznym, a ponad 3% osób wskazało na sektor pozarządowy. Biorąc pod uwagę rodzaj wykonywanej pracy, konsekwentnie studenci najczęściej wskazywali bycie właścicielem własnej firmy (19,1%), następnie pracę na stanowisku asystent/sekretarka (14%), pracę w charakterze nauczyciela/szkoleniowca/naukowca (10,2%). Biorąc pod uwagę oczekiwaną lokalizację przyszłej pracy, najwięcej osób, tj. 164, wskazało województwo małopolskie (przede wszystkim Nowy Sącz, okolice Nowego Sącza i Kraków), 64 – Polskę, a 28 – Europę Zachodnią. Studenci najczęściej określali satysfakcjonujący poziom dochodu „na rękę” w przedziale 3 001-4 000 zł (30,4%) i 4 001-5 000 zł (29,4%).

Na podstawie sformułowanych opinii studentów dotyczących tego, czym jest dla nich praca, jawi się jej obraz jako sposób na zarabianie pieniędzy w celu zapewnienia sobie i bliskim godnego poziomu życia, przy czym jest ona koniecznością (wymiar instrumentalny pracy). Praca powinna też dawać możliwość rozwoju umiejętności, samorealizacji. Praca ma także wymiar aksjologiczny i moralny, gdyż jest obowiązkiem człowieka, a także psychiczny, ponieważ jest istotnym czynnikiem wpływającym na poczucie własnej wartości. Praca w zdecydowanej większości wypowiedzi postrzegana była pozytywnie. W opinii prawie wszystkich studentów najgorszą pracą jest praca fizyczna.

Bibliografia

- Abbott, A. (2005). *Sociology of Work and Occupations*. W: N.J. Smelser, R. Swedberg, *The Handbook of Economic Sociology* (s. 307-330). New York: Princeton University Press.
- Budnik, M. (2019). *Socjologia pracy w zarysie*. Warszawa: Difin.
- Januszek, H., Sikora, J. (2000). *Socjologia pracy*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 9 lutego 2022 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2021 r. Pobrane z: stat.gov.pl.
- Krapiec, M.A. (1996). *O ludzką politykę*. Warszawa: Gutenberg-Print.
- Kuźmicki, M., Borysiuk, M. (2021). Oczekiwania zawodowe studentów kierunku ekonomia Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. *Studia Ekonomiczne i Regionalne*, 14(4), 475-484.
- Majka, J. (1980). *Etyka życia gospodarczego*. Warszawa: Wydawnictwo Ośrodka Dokumentacji i Studiów Społecznych.
- Mazurek, F.J. (2001). *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*. Lublin: RW KUL.
- Migdał, K. (2001). *Psychologia w praktyce społecznej*. Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Młodzi ludzie wybierają studia pod kątem swoich pasji. Przyszła praca i zarobki są dla nich drugorzędne*. (2019). Pobrane z: https://biznes.newseria.pl/news/mlodzi-ludzie-wybijaja_p873426645.
- Młodzi Polacy na rynku pracy. Raport PwC*. (2021). Pobrane z: <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/raport-pwc-mlodzi-na-ryнку-pracy-2021.pdf>.
- Orczyk, J. (2021). Dylematy u progu transformacji pracy. *Ekonomista*, 4, 461-481.
- Rogowski, R. (2017). Uberyzacja usług czyli o „ekonomii na żądanie” i jej wpływie na rynek pracy. W: P. Maciaszczyk (red.), *Ekonomiczne aspekty funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie* (s. 75-86). Tarnobrzeg: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 września 2020 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2021 r. (Dz.U. z 2020 r., poz. 1596).
- Strzeszewski, Cz. (1994). *Katolicka Nauka Społeczna*. Lublin: RW KUL.
- Universum Most Attractive Employers Poland 2020*. (2020). HRM Institute. Pobrane z: <https://hrminstitute.pl/jakich-pracodawcow-szukaja-studenci-badanie-universum-2020/>.